

СИЛАБУС
ОК «Соціальна робота в пенітенціарних установах»
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: «Соціальна робота та соціальна педагогіка».

Спеціальність: 231 Соціальна робота.

Галузь знань: 23 Соціальна робота.

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський).

Викладач	Петровська Катерина Володимирівна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/petrovska-kateryna-volodymyrivna/
Контактний телефон	-
Е-mail викладача	ev_petrovska@bdpu.org.ua
Графік консультацій	Щосереда з 14.00 до 15.00

Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Форма навчання	Кількість кредитів/годин	Лекції	Семинарські заняття	Самостійна робота	Звітність
денна	3/90	10	22	88	екзамен
заочна		6	6	108	

Семестр: ІV семестр

Мова навчання: українська.

Ключові слова: пенітенціарні установи, перевиховання, ресоціалізація.

Мета курсу: сформувати мотиваційну, когнітивну та операційну складові готовності здобувачів вищої освіти до реалізації соціальної роботи з особливими групами отримувачів послуг в пенітенціарних установах.

Предмет курсу: соціальна робота в пенітенціарній системі.

Програмні компетентності:

ЗК-11 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

СК-5 Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах.

СК-11 Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

Результати навчання:

ПР-5 Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.

ПР-13 Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів.

ПР-20 Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.

Зміст курсу:

Тема 1. Загальні засади соціальної роботи в пенітенціарній системі.

Предмет, основні категорії пенітенціарної соціальної роботи, міждисциплінарний зв'язок. Принципи, завдання та функції пенітенціарної соціальної роботи в установах виконання покарань (УВП). Пенітенціарна соціальна робота: предмет, основні категорії, міждисциплінарний зв'язок. Основні принципи, завдання та функції пенітенціарної соціальної роботи в установах виконання покарань. Ефективна ресоціалізація як мета пенітенціарної соціальної роботи. Структура кримінально-виконавчої служби (пенітенціарної системи) в Україні. Кримінальна субкультура в Україні: роль та особливості кримінального сленгу, злочинний жаргон (мова арго); значення кримінальних татувань; особливості кримінальної ієрархії в місцях позбавлення волі. Роль обізнаності фахівців соціальної роботи в особливостях кримінальної субкультури, які реалізують соціальну роботу в УВП.

Теоретичні засади пенітенціарної соціальної роботи. Психологічними концепціями покарання: концепція відплати І. Канта і Ч. Бредлі; концепція покарання як страхання чи попередження (І. Бентам і Ч. Беккарія); концепція покарання як виправлення чи перевиховання. Загальна характеристика Закону України «Про пробацію»: поняття, мета, завдання та принципи пробації; особливості національної моделі пробації, види пробації; правовий статус суб'єктів пробації.

Тема 2. Історія соціальної роботи у виправних закладах.

Соціальна робота в пенітенціарній системі зарубіжних країн. Особливості соціальної роботи в пенітенціарній системі Швейцарії. Специфіка соціальної роботи в тюрмах Фінляндії. Діяльність соціальних служб в пенітенціарних закладах Великобританії. Міжнародні стандарти соціальної роботи із засудженими в пенітенціарних установах. Соціальна робота в пенітенціарній системі США. Соціальна робота у в'язницях Німеччини. Діяльність соціальних служб в пенітенціарних установах Великобританії. Генеза системи виконання покарань, у тому числі щодо неповнолітніх, в Україні. Історія розвитку та сьогодення служби пробації в зарубіжних країнах (США, Англія, Велика Британія, Королівство Швеції).

Історія становлення пенітенціарної соціальної роботи. Становлення засад соціальної роботи у вітчизняній пенітенціарній системі: основні етапи. Характеристика до пенітенціарного, або карального, етапу. Перші місця ув'язнення для неповнолітніх правопорушників. Характеристика пенітенціарного, або філантропічного, етапу. Характеристика виправно-трудового етапу. Радянська виховно-трудова колонія. Характеристика реформаторського етапу. Виховна колонія на сучасному етапі розвитку пенітенціарної системи в Україні.

Тема 3. Теоретичні основи та нормативно-правове забезпечення соціальної роботи як професійної діяльності співробітників виправних установ.

Особливості професійної діяльності соціального працівника в установах виконання покарання. Теоретичні моделі професійної діяльності соціального працівника в установах виконання покарання. Кваліфікаційна характеристика спеціаліста з соціальної роботи в установах виконання покарання. Взаємодія спеціалістів з соціальної роботи з різними службами виправної установи. Опікунська рада як координатор соціальної роботи в УВП. Правові і організаційні основи соціальної роботи із засудженими.

Етичні стандарти роботи соціального працівника в пенітенціарних установах. Професійно-етичні основи соціальної роботи в пенітенціарних установах. Загальна характеристика вимог міжнародних стандартів і рекомендацій поведінки із особами, засудженими до кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі: міжнародні стандарти поведінки із засудженими, як норми, принципи і рекомендації в галузі виконання покарань і діяльності органів та установ виконання покарань; міжнародні стандарти щодо правових санкцій, альтернативних тюремному ув'язненню, викладені у міжнародних документах: Мінімальні стандартні правила ООН стосовно заходів, не пов'язаних із тюремним ув'язненням (Токійські правила); Європейські правила щодо громадських санкцій та заходів, оголошені рекомендацією № К.(92)16 Кабінету міністрів, Ради Європи; Стандарти пробації, закріплені у Рекомендації № СМ/(2010)1 Комітету Міністрів Ради Європи про Правила Ради Європи про пробацію.

Тема 4 Пенітенціарна психологія та педагогіка.

Пенітенціарна психологія: предмет і завдання. Наукові методи дослідження психологічних властивостей засуджених. Психічні стани та наміри засуджених. Психологічна характеристика засуджених, які відбувають покарання. Формування типології особистостей, які перебувають у місцях позбавлення волі. Мета виправного впливу на засуджених. Мотиви злочину, злочинні дії та наслідки: психологічний аспект. Пенітенціарна педагогіка як галузь спеціальної педагогіки. Педагогічний процес як форма впливу на засуджених. Роль пенітенціарної педагогіки у місцях позбавлення волі. Закономірності педагогічного процесу у пенітенціарних установах.

Тема 5. Основні напрями та технологія соціальної роботи з засудженими.

Зміст соціальної роботи в пенітенціарних установах. Діагностика соціальних проблем засуджених. Методи соціальної роботи з засудженими. Соціальна робота із засудженими в карантині. Соціальний працівник виправної установи як консультант. Роль соціальної роботи із ув'язненими на етапі слідчого ізолятору. Оцінка правопорушника, її основні принципи, фактори та інструменти криміногенного ризику (скорочена та повна форма оцінки ризиків, структура форми оцінки та техніка її заповнення). Групи підтримки в місцях позбавлення волі.

Правові підстави та порядок здійснення волонтерської діяльності у пробації: напрями волонтерської діяльності, пов'язаної з пробацією, організація діяльності волонтерів пробації; права, обов'язки волонтерів пробації, організація волонтерської діяльності, пов'язаної з пробацією; права та обов'язки засуджених, до роботи з якими залучаються волонтери пробації. Техніки консультування засуджених. Мотиваційне інтерв'ювання. Консультування з фокусом на рішенні. «Мапа сили» (power map).

Тема 6. Засуджені як об'єкти та клієнти соціальної роботи.

Особливості соціальної роботи з різними категоріями засуджених. Соціальна характеристика основних категорій засуджених, що потребують соціальної допомоги та підтримки. Специфіка соціальної роботи з неповнолітніми засудженими. Характеристика засуджених, що страждають алкогольною та наркотичною залежністю, та соціальна робота з ними. Особливості соціальної роботи з жінками, а також жінками, які мають дітей до 3-х років. Соціальна робота із засудженими пенсійного віку, інвалідами і престарілими. Соціальна робота із засудженими, що піддаються різним формам утиску. Соціальна робота із особами, засудженими до довічного ув'язнення. Алгоритм роботи з неповнолітніми, що скоїли злочин. Досвід закордонних країн в організації роботи з неповнолітніми та молодими особами, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі. Виховна робота з умовно засудженими неповнолітніми.

Тема 7. Ресоціалізація та соціальна адаптація засуджених, що звільняються з місць позбавлення волі.

Засади здійснення підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк, у тому числі неповнолітніх. Мета, завдання та принципи підготовки

засуджених до звільнення. Актуальні потреби та проблеми засуджених, які готуються до звільнення з місць позбавлення волі, у тому числі неповнолітніх. Побудова ефективної комунікації із засудженими. Основні завдання та зміст діяльності органів та установ, які беруть участь у підготовці засуджених до звільнення (установи виконання покарань; органи праці та соціального захисту населення; Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді). Взаємодія між працівниками установ виконання покарань і суб'єктами соціального патронажу у здійсненні підготовки засуджених до звільнення. Особливості реалізації корекційних програм у ході підготовки неповнолітніх та молодих засуджених до звільнення.

Здійснення заходів психокорекції щодо підлітків на юнаків у межах діяльності пенітенціарних установ: загальні принципи організації програм корекції; мішені корекційної роботи; загальна мета та завдання корекційної роботи; кількість учасників, часова та просторова організація корекційної роботи; укладання контракту із засудженими про участь у корекційній роботі; форми роботи; елементи групової динаміки; техніки та процедура роботи; оцінка змін та психодіагностика як елемент корекційної роботи.

Тема 8. Пенітенціарна пробація.

Пробація в Україні. Особливості супроводу суб'єктів пробації у всіх видах пробації. Порядок складення досудової доповіді. Підготовка та зміст досудової доповіді. Особливості підготовки досудової доповіді щодо неповнолітніх. Пробаційні програми для роботи з неповнолітніми та повнолітніми суб'єктами пробації: «Попередження вживання психоактивних речовин», «Подолання агресивної поведінки», «Зміна прокримінального мислення», «Формування життєвих навичок».

Методи навчання: словесні (пояснення, розповідь, лекція, вступна бесіда, сторітейлінг, навчальна дискусія); наочні (ілюстрування, опорний мультимедіа-конспект, скрайбінг, інфографіка); практичні (вправи, дослідні роботи, проектування).

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Особливості проведення навчальних занять: заняття проводяться у формі дискусій, мозкових штурмів; висловлювання власної точки зору заохочується;

Політика щодо дедайннів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності та неправомірного використання технологій ШІ не толеруються; підтримка створення освітньо-наукового середовища, побудованого на прозорості, доброчесності та високих стандартах наукової етики.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: мультимедійне обладнання, інтерактивні дошки, ноутбук.

Система оцінювання та вимоги:

Поточний контроль
Денна форма

Тема 1.					
Лекційне заняття	Семінарське заняття	Самостійна робота	Індивідуально-дослідні завдання	Тестування за темою	Підсумкові бали
відвідування – 1	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	6	5	25
Тема 2.					
відвідування – 1	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	6	5	25
Тема 3.					
відвідування – 1	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	6	5	25
Тема 4.					
відвідування – 1	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	6	5	25
Тема 5.					
відвідування – 1	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	6	5	25
Тема 6.					
-	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	7	5	25
Тема 7.					
-	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	7	5	25
Тема 8.					
-	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	7	5	25
Загалом					200
Підрахунок					
Середнє арифметичне 200 \ 4 кредити = 50 балів максимум / 35 мінімум					

Заочна форма

Тема 1.					
Лекційне заняття	Семінарське заняття	Самостійна робота	Індивідуально-дослідні завдання	Тестування за темою	Підсумкові бали
відвідування – 1	-	9	10	5	25
Тема 2.					
-	-	10	10	5	25
Тема 3.					
-	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	7	5	25
Тема 4.					
-	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	7	5	25
Тема 5.					
відвідування – 1	-	9	10	5	25
Тема 6.					
-	теоретична частина – 5 практичні завдання – 3	5	7	5	25
Тема 7.					
відвідування – 1	-	9	10	5	25
Тема 8.					
-	-	10	10	5	25
Загалом					200
Підрахунок					
Середнє арифметичне 200 \ 4 кредити = 50 балів максимум / 35 мінімум					

Поточний контроль здійснюється за результатами усіх виконаних завдань, передбачених планами семінарських, самостійних, індивідуальних робіт тощо.

Нарахування рейтингових балів здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання, систематизованих для кожного з видів робіт та представлено на електронній навчальній платформі Moodle БДПУ.

Підсумковий контроль

Допуск до підсумкового контролю здійснюється якщо здобувач вищої освіти набрав прохідний бал (35 балів). Підсумковий контроль здійснюється в усній формі (відповіді на перелік запропонованих питань).

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими кредитами, та ділиться на загальну

кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час заліку.

Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;

n – кількість залікових кредитів;

50 балів – екзамен.

Поточний контроль								Середнє арифметичне за поточну роботу	Екзамен	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3		Тема 4				
1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2			
1		1		1						
25		25		25		25				
Тема 5		Тема 6		Тема 7		Тема 8				
5.1	5.2	6.1	6.2	7.1	7.2	8.1	8.2			
1		1		1						
25		25		25		25				

Шкала оцінювання: ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Список рекомендованих джерел:

1. Ведення випадку в роботі з засудженими фахівців служби пробації : метод. рекомендації / [І. Яковець, О. Янчук, А. Волік та ін.]. – К. : МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2015. 134 с.
2. Градецький А. В. Освіта як засіб виправлення засуджених // Держава та регіони // Сер. : Право. 2015. № 1 (47) С. 51-55.
3. Журавель Т. В. Соціально-педагогічна робота з неповнолітніми в установах пенітенціарної системи / Т. В. Журавель // Соціальна педагогіка : навч. посібник / За заг. ред. О. В. Безпалько; Авт.-кол. О. В. Безпалько, І. Д. Зверева, Т. Г. Веретенко та ін.: К. : Академвидав, 2013. 312 с.
4. Караман О. Л. Теорія і методика соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах України : дис. ... доктора педагогічних наук : спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка” / Олена Леонідівна Караман. Луганськ, 2013. 440 с.
5. Кравець Р. С. Пенітенціарна психологія. Навч. посібник / Р. с. Кравець. К. : Алерта, 2018. 2018. 110 с.
6. Кримінально-виконавче право України : підручник / [О. М. Джу́жа, І. Г. Богатирьов, О. Г. Колб та ін.]; за заг. ред. О. М. Джу́жи. К. : Атіка, 2010. 752 с.
7. Лисенко М. І. Забезпечення права на працю засуджених в умовах ізоляції // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція. 2015. № 13. Том 2. С. 78-80.
8. Підготовка до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження або позбавлення волі на певний строк, у тому числі неповнолітніх: метод. посібник / За ред. Т. В. Журавель, Ю. В. Пилипас ; Авт.-кол.: В. М. Вовк, Т. В. Журавель, В. М. Калівошко та ін. К. : Версо-04, 2012. 168 с.
9. Сюр С. В. Зарубіжний досвід отримання освіти засудженими : порівняльний аналіз // С. В. Сюр // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Право. 2010. № 1. С. 143–147.
10. Ягунов Д. В. Пенітенціарна система України : історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування : монографія. Одеса, Фенікс, 2011.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org.ua>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org.ua>
3. Медіатека ФДССО.
4. Електронна навчальна платформа Moodle БДПУ <https://edu.bdpu.org/login/index.php>.